



ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ЗАГАЛЬНИЙ ПОКАЗНИК РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Юлія ШЕВЧЕНКО, Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, м. Київ, Україна; julia_shevchenko81@ukr.net; ORCID: 0000-0002-1861-3433

Стаття розкриває можливості формування соціальної компетентності молодших школярів. Розкривається і характеризується поняття «соціальна компетентність», його компонентний і рівневий склад. Представлені способи формування соціальної компетентності молодших школярів у навчальній і виховній діяльності. Проаналізовано результати вивчення соціальної компетентності молодших школярів. Автор статті зазначає, що однією з вимог нових державних освітніх стандартів початкової загальної освіти до особистісних результатів засвоєння основної освітньої програми виступає формування навичок конструктивної соціальної взаємодії з однолітками та оточуючими, готовність вибудувувати свою поведінку відповідно до загальноприйнятих норм і правил, самостійно працювати і відповідати за власні вчинки, розвинути соціальну компетентність.

Несформованість навички спілкування в дитинстві негативно впливає на подальшу соціалізацію дорослої людини. На сучасному етапі суспільства виявлена тенденція зростання негативних і деструктивних явищ серед молоді (жорстокість, підвищена агресивність, відчуженість), які мають свої витoki в дошкільному дитинстві. Актуальна для дослідження позиція ряду вчених: говорити про компетентність до досягнення певного віку, що є недостатньо коректним у смислово-плані, оскільки можливість самостійно взаємодіяти з досить широким соціальним оточенням, стаючи певною мірою суб'єктом саморозвитку, з'являється не раніше, ніж у підлітковий період. Тому стосовно до молодшого шкільного віку правомірно говорити про набуття необхідно-достатньої соціальної компетентності. Упровадження компетентнісного підходу в практику шкільної освіти виявляє протиріччя між сучасними завданнями навчання і виховання дітей і реальними можливостями їх якісної реалізації. Труднощі практичної діяльності, емоційного опосередкування, соціального наслідування, міжособистісної взаємодії, що виникають у дітей старшого дошкільного віку, обумовлюють особливу актуальність проблеми формування соціальної компетентності школярів.

У статті розглядається поняття соціально-психологічної компетентності як найважливішого психологічного компоненту культури і комунікації молодшого школяра, який вивчався вітчизняними психологами. А також розкривається проблема соціалізації в колективі і шляхи фахової допомоги дітям у соціальній адаптації.

Ключові слова: молодший шкільний вік, компетентність, соціальна компетентність, соціальні вміння і навички, способи конструктивної поведінки.

Julia Shevchenko, Mykola Yarmachenko Institute of Special Education and Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

The formation of social competence as a general indicator of personality development

© Шевченко Ю., 2022



The article reveals the possibilities of forming the social competence of junior schoolchildren. The concept of «social competence», its component and level structure is revealed and characterized. Ways of formation of social competence of junior schoolchildren in educational and upbringing activity are presented. The results of the study of social competence of junior schoolchildren are analyzed. The author of the article notes that one of the requirements of the new state educational standards of primary general education to the personal results of mastering the basic educational program is the formation of primary skills of constructive social interaction with peers and others, willingness to build their behavior according to accepted norms and rules. actions, develop social competence. Lack of communication skills in childhood has a negative effect on the further socialization of an adult. At the present stage of society there is a tendency to increase the negative and destructive phenomena among the young population (cruelty, aggression, alienation, which have their origins in preschool. Relevant to the study position of some scientists: In this regard, because the opportunity to interact with a fairly broad social environment, becoming to some extent a subject of self-development, appears not earlier than adolescence. approach to the practice of preschool education reveals the contradiction between the modern tasks of education and upbringing of children and the real possibilities of their quality implementation. age, cause special relevance to the problem of forming social competence of students. The article considers the concept of socio-psychological competence as the most important psychological component of culture and communication of junior schoolchildren, which was studied by domestic psychologists. And also the problem of socialization in collective and in what way the expert can help the child in social adaptation is opened.

Keywords: primary school age, competence, social competence, social skills, ways of constructive behavior.

Актуальність дослідження. Характерною особливістю дитинства є те, що в цей період відбувається всебічний розвиток дитини. Загальний розвиток зумовлюється змінами психічних процесів, їх якісними і структурними перетвореннями. Характерною особливістю психічного розвитку людини є здатність до накопичення змін, «надбудови» нових змін над старими. Розвиток, досягнутий дитиною в шкільному віці, слугуватиме підґрунтям для набуття нею в наступному віковому етапі спеціальних знань, умінь і навичок, формування стійких особистісних якостей. Одним із провідних завдань шкільної освіти і виховання є забезпечення умов для повноцінного, своєчасного і різнобічного розвитку дитини для виховання ініціативної творчої особистості (Андрєєва, 2006:352).

У моделі сформованості соціальної компетентності молодших школярів проявляються такі характеристики, як «здатність до організації власної діяльності», «готовність самостійно діяти і відповідати за свої вчинки перед сім'єю і суспільством», «уміння слухати і чути співрозмовника, обґрунтовувати свою позицію, висловлювати власну думку».

Аналіз попередніх досліджень та публікацій. У сучасній науці і практиці проблема формування соціальної компетентності як складного інтегративного особистісного утворення вивчалась у таких аспектах, як: 1) класифікація видів компетенцій (А. Гогоберидзе, І. Зимова, Л. Трубайчук, А. Хуторський); 2) зміст і методики формування соціальної компетентності (А. Гогоберидзе, Е. Смирнова, Л. Трубайчук та ін.); 3) виявлення основних компонентів соціальної компетентності, особливостей їх формування в дітей старшого дошкільного віку (Т. Заха-



рова, Т. Пасальський, О. Полозова); 4) визначення умов формування соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку (О. Борисова, І. Зимова, Т. Пасальський, Н. Содномова, А. Хуторський та ін.).

Питання формування компетенцій і компетентності у вітчизняній педагогіці і психології вивчали: А. Бойко, Л. Бондар, В. Вербицький, А. Корнієнко, Т. Крекотіна, О. Липецький, О. Литовченко, О. Любич, В. Маринич, В. Мачуський, Н. Перепелиця, О. Просіна, Г. Пустовіт, Н. Сидоренко, Л. Тихенко, В. Шадриков та ін. (Г. Беленька, Е. Белкіна, О. Богініч, 2012:3).

У теорії і методиці шкільної освіти України проблемою формування компетентностей дітей молодшого шкільного віку займалися А. Богуш, О. Зима, С. Сажник, Т. Степанова; оволодіння дітьми навчальною діяльністю Є. Аркін, Л. Венгер, Л. Виготський, П. Гончарук, Д. Ельконін, О. Запорожець, В. Котирло, Г. Кравцов, Є. Кравцова, О. Леонтєв, О. Любчик та ін.

Метою дослідження є розкриття процесу формування соціальної компетентності молодших школярів. Компетентність є результатом оволодіння знаннями, уміннями, навичками, досвідом, що виявляється в готовності і здатності приймати адекватні і відповідальні рішення в проблемних ситуаціях. Поняття «соціальний» розкриває зв'язок з суспільством і соціальну взаємодію з ним.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети і розкриття тематики були використані методи пошуку, аналізу, систематизації та узагальнення дослідженого матеріалу.

Результати дослідження. У сучасному світі багато в чому по-новому вирішуються соціально-економічні та політичні проблеми, що максимально актуалізують роль і значення людини, людського фактора у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Людський фактор, посилення його дієвості виступають як головна тенденція соціального прогресу. Тому завдання вивчення особливостей і можливостей людини, умов цілеспрямованого впливу на розвиток її особистості стали центром аналізу багатьох галузей – філософії, соціології, психології, педагогіки та ін. Стрижневою є проблема визначення місця людини, її позиції в системі суспільних зв'язків. Мова йде про розкриття процесу розвитку особистості, закономірностей її становлення, умов і механізмів формування соціальної компетентності (Павленко, 2010:534).

Суспільство завжди задає еталон особистості, процес розвитку якої спрямований на засвоєння соціального світу, її предметів і відносин, історично обраних форм і способів поведінки з природою і норм людських взаємин. Звідси розвиток виступає як форма соціального розвитку дитини, становлення її як істоти соціальної. Такий підхід до розгляду розвитку через призму соціального руху (соціалізації) забезпечує пошук нових резервів особистісного становлення і можливостей оптимізації виховних впливів з урахуванням періодів особливої відкритості людини, яка розвивається під громадським впливом.

Взаємодія дитини і суспільства позначається поняттям «соціалізація». Уперше це поняття було описано в кінці 40-х – початку 50-х рр. ХХ ст. в роботах американських психологів і соціологів (Д. Доллерд, Дж. Кольмон і ін.). Соціалізація якнайповніше розкривається через поняття «адаптація» (Т. Парсонс,



Р. Мертона). За допомогою поняття «адаптація» соціалізація розглядається як процес входження людини в соціальне середовище і її пристосування до культурних, психологічних і соціологічних факторів, як процес подолання негативних впливів середовища, який заважає саморозвитку і самоствердженню (Г. Олпорт, А. Маслоу, К. Роджерс).

Отже, соціальна компетентність розглядається як взаємозв'язок процесів соціалізації та індивідуалізації, що забезпечують розвиток і саморозвиток особистості. У молодшому шкільному віці процес становлення ідентичності (особистісної, соціальної) збігається з процесом соціалізації загалом (Павленко, 2010:544).

Соціальна компетентність – складне поняття, основою якого виступає саморегуляція поведінки. Так, у статті Е. Кам'янської представлений аналіз підходів до розгляду соціальної компетентності: а) рівень соціальної дійсності; б) морально-правова і соціальна зрілість особистості; в) співвідношення «Я – суспільство». Проведений теоретичний аналіз дав змогу стверджувати, що соціальна компетентність виступає інтегративною особистісною характеристикою. Е. Прямікова під соціальною компетентністю розуміє здатність людини вибудовувати стратегії взаємодії з іншими людьми в оточуючій і мінливій соціальній реальності (Поніманська, 1998:448). Н. Калініна стверджує, що основу соціальної компетентності складають знання про суспільство й особливості взаємодії, знання про традиції, норми і правила поведінки людей.

Згідно з дослідженнями соціальна компетентність являє собою комплекс умінь: орієнтація в ситуації і використання її для власної освіти; включення в діяльність; організація спільноти для оволодіння досвідом взаємодії при вирішенні кола конкретних завдань. Соціальна компетентність молодшого школяра, на думку О. Галаковой, включає в себе наступні характеристики: визнання цінності себе й іншого, значущості співпраці з однолітками і дорослими, знання правил поведінки і взаємодії, способів вирішення конфліктних ситуацій, відповідальності за свої вчинки і результати діяльності на основі рефлексії (Поніманська, 1998:91).

У цій статті під соціальною компетентністю молодших школярів розуміється здатність дитини вибудовувати взаємодії з іншими людьми в оточуючій їй соціальній дійсності, пов'язуючи воедино знання, цінності та поведінку (Поніманська, 1998:95).

Проведений теоретичний аналіз допоміг виділити наступні компоненти соціальної компетентності молодших школярів:

когнітивний – наявність знань про особливості взаємодії з оточуючими людьми, знань правил і норм поведінки, правил роботи в парі і групі, способів вирішення конфліктних ситуацій, знання вербальних/невербальних засобів спілкування;

мотиваційний – потреби взаємодіяти, співпрацювати і спілкуватися з іншими людьми, проявляти себе в соціально схвалюваній діяльності, визнання цінності співпраці з дорослими та однолітками;

діяльнісний – уміння розуміти інших, не створювати конфліктних ситуацій і знаходити компромісні рішення конфліктів, прояв відповідальності за свої вчин-



ки і результат діяльності, виконання правил здорового і безпечного для себе й оточуючих способу життя.

Соціальна компетентність молодших школярів може бути сформована на таких рівнях: низький, середній, високий. Систематизація структурних компонентів і рівнів сформованості уможливорює діагностику соціальної компетентності молодших школярів шляхом емпіричного дослідження (Тарасенко, 2010:320).

Молодший шкільний вік – перший період залучення дитини до суспільного життя в соціально значущій діяльності. При цьому вважаємо актуальною думку А. Прихожан: соціальна позиція школярів 3 – 4 класів «дрімає» до підліткового віку, моменту появи прагнення до оволодіння новою соціальною позицією.

Беручи до уваги дослідження Н. Калініної, відзначимо, що соціальна компетентність молодшого школяра ґрунтується на таких психологічних новоутвореннях віку, як:

- оволодіння довільною регуляцією поведінки в процесі інтенсивного розвитку пізнавальної сфери та активного включення в навчальну діяльність;
- сензитивність молодшого школяра до впливу дорослих;
- розвиток мотивації успіху і досягнення;
- здатність до адекватної самооцінки.

Облік цих вікових новоутворень сприяє засвоєнню необхідних соціальних норм (Огнев'юк, 2006:3).

Для дітей, які нещодавно пішли до школи, непросто адаптуватися до іншого статусу й обов'язків, особливо складно знайти друзів або навіть почати спілкування. Психологічне сприймання дитини розділяється на дві групи – офіційну і неофіційну. Офіційна представлена вміннями і навичками, неофіційна – це соціальна взаємодія, манера поведінки в суспільстві. Зазвичай дітям знайти спільну мову легше з учителем, тому що його авторитет високий, учні намагаються наслідувати вчителя, ловити його погляд і це важлива передумова для навчання і виховання в молодших класах. Зовсім інакше відбувається в стосунках з однолітками. Іноді з'являються конфлікти, і діти не ладять між собою. Бувають ситуації, коли учні починають аналізувати свої здібності і порівнювати себе зі своїми однолітками, на цьому тлі виявляють свою недобррозичливу поведінку (Огнев'юк, 2006:7).

Молодшому школяреві потрібна цілеспрямована допомога в побудові ефективних поведінкових стратегій. Виходячи з цього, розвиток соціально-психологічної компетентності учнів молодшого шкільного віку має стати одним з найважливіших напрямів роботи в початковій школі. Цей вік є найбільш зручним і чутливим для розвитку соціальних навичок, адже в учнів відбуваються явні зміни в мотиваційній, емоційній і поведінкових сферах. Відбувається становлення довільних психологічних процесів на емоційний відгук і виховна взаємодія. Одним із способів реалізації соціально-психологічної компетентності є проведення ігор-ситуацій, які педагог може використовувати під час позаурочної діяльності. Мета таких заходів – розвинути вміння вступати в розмову, обмінюватися почуттями, переживаннями, емоційно і змістовно виражати свої думки (Г. Беленька, О. Богініч, В. Вертугіна, 2016:342).



У молодшого школяра з'являється здатність сприймати і переживати свою некомпетентність у певних ситуаціях як можливість навчитися чогось, а не як недолік особистості чи ознака невдачі. Передумовами можливості формування соціальної компетентності учнів початкової школи виступають: а) активність і бажання дитини включитися в колективну творчу, практичну діяльність; б) інтенсивність взаємодії з однолітками, педагогом, дорослими.

Молодший школяр починає активно включатися в соціальну діяльність, розуміти і сприймати дії оточуючих, співвідносити свої дії та поведінку з соціально значущою оцінкою. Дитині необхідна педагогічна підтримка і допомога у виробленні певних, соціально прийнятних способів поведінки і взаємодії. Початкова школа покликана створити оптимальні умови для формування соціальної компетентності молодших школярів у різних видах діяльності (навчальній, позаурочній, соціальній, виховній тощо). Прояв конструктивної соціальної компетентності цілеспрямовано формується в спеціально організованому освітньому середовищі. У ході навчальної діяльності в парній і груповій роботі молодші школярі вчаться встановлювати контакти й організувати взаємодію з однолітками за допомогою предметного змісту навчальних дисциплін. Для виконання парної і групової діяльності створюються алгоритми виконання завдань, обговорюються правила і результати роботи, аналізується виконання навчальних завдань (Г. Беленька, О. Богініч, В. Вертугіна, 2016:352).

У соціальній компетентності, безперечно, важливий когнітивний і діяльнісний компоненти, але без сформованості в дитини особистісних утворень (мотивація соціально значущої діяльності, емоційно-вольова регуляція, позитивна самооцінка тощо) успішна соціальна адаптація неможлива. Тому для становлення соціальної компетентності дитини важливий її досвід активної соціальної взаємодії. Засобами організації процесу формування соціальної компетентності у виховній роботі можуть виступати: розподіл обов'язків і виконання доручень, спільні творчі та соціально значущі справи (акції, проекти, конкурси тощо).

Педагог організовує цілеспрямовану роботу по об'єднанню дитячого колективу, залучає учнів до вироблення правил взаємодії, обговорює і розбирає з дітьми різні ситуації взаємодії і стратегії правильної поведінки. Формування соціальних умінь і навичок молодших школярів здійснюється в ході спеціально організованих занять. Педагог цілеспрямовано ознайомлює дітей з традиціями школи, правилами, нормами поведінки і традиціями класу, нормами взаємодії з однолітками і дорослими в різних життєвих (і не тільки шкільних) ситуаціях (Закон України «Про дошкільну освіту», 2001:1)

Соціальна компетентність сформована, коли дитина вміє презентувати себе, взаємодіяти з колективом однолітків, вступати в ефективні комунікації з людьми різного віку і соціального статусу, несучи відповідальність за свої дії і вчинки. У дітей молодшого шкільного віку до закінчення навчання в початковій школі мають сформуватися основні компоненти соціально-психологічної компетентності: а) мотиваційно-емоційний (прояв доброти, турботи, уваги, надання допомоги); б) когнітивний компонент (здатність зрозуміти інтереси й особливості іншої



людини); в) поведінковий компонент (вибір адекватних способів спілкування і вирішення конфліктних ситуацій).

Виходячи із зазначеного, можна прийти до висновку, що рішення проблеми соціально-психологічної компетентності можливе під час розвивальної роботи за допомогою різних комунікативних вправ. Завдяки тому, що такі вправи спрямовані на розвиток соціалізації, адже молодші школярі беруть участь у конкурсах, іграх і тренінгах, а отже, взаємодіють один з одним, – це сприяє психологічно комфортному розвитку навичок комунікації і взаємин з оточуючими (Закон України «Про дошкільну освіту», 2001:6).

Соціальна компетентність молодшого школяра передбачає знання, уміння, навички дитини, необхідні для виконання завдань відповідно віку дитини. Структура соціальної компетентності складається з наступних компонентів: а) мотиваційного, що включає ставлення до іншої людини як найвищої цінності; прояву доброти, уваги, турботи, допомоги, милосердя; б) когнітивного, який пов'язаний з пізнанням іншого (дорослого, однолітка, здатністю зрозуміти його особливості, інтереси, потреби; побачити виниклі перед ним труднощі; помітити зміни настрою, емоційного стану тощо); в) поведінковий, який пов'язаний з вибором адекватних ситуації способів спілкування, етично цінних зразків поведінки.

При цьому було обґрунтовано, що пріоритетним фактором, спрямованим на відтворення і засвоєння соціальних відносин, у яких формується і вдосконалюється соціально активна індивідуальність дитини, є ігрові технології (Закон України «Про дошкільну освіту», 2001:8).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, аналіз науково-психологічної літератури дає підстави стверджувати, що пізнання закономірностей розвитку соціальної компетентності особистості залишається недостатньо дослідженим і характеризується різними поглядами вчених на пошук і розуміння сутності та змісту цього поняття. Конкретизація наукових даних дає можливість умовно виділити провідні напрями в дослідженні соціальної компетентності особистості. Отже, формування дитиною особистісної соціальної компетентності і засвоєння загальнолюдського досвіду, накопиченого попередніми поколіннями, відбувається тільки в спільній діяльності і спілкуванні, насамперед з батьками. Досвід перших відносин у сім'ї є фундаментом для подальшого розвитку особистості старшого дошкільника і багато в чому визначає особливості самосвідомості дитини, її ставлення до світу, її поведінки і самопочуття серед людей. Перспективи подальших розвідок полягають у дослідженні специфіки соціальної компетентності як такої, що здатна розвивати в дитини адаптаційні можливості та формують соціально компетентні якості особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрєєва В. М. (2006). Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром. Харків, ВГ «Основа». 352
2. Закон України (2001). «Про дошкільну освіту». Урядовий кур'єр. №144. 1 – 9



3. Дитина: програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / Г. В. Беленька, Е. В. Белкіна, О. Л. Богініч та ін. (2012). Київ, 492
4. Про впровадження Програми розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». Наказ МОРІ України від 23.11.2010 № 1111 (2010). 3
5. Павленко О. М. (2010). Теоретично-психологічні основи дослідження соціальної компетентності дошкільників. Київ, 534 – 544
6. Поніманська Т. І. (1998). Основи дошкільної педагогіки. Київ, 448
7. Поніманська Т. І. (1998) Формування соціальної компетентності дитини. Київ, 91 – 95
8. Тарасенко Г. С. (2010). Творчі ігри у виховній роботі з дітьми. Київ, ВД «Слово». 320
9. Огнев'юк В. О. (2006). Особлива місія дошкільної освіти. 3 – 7
10. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина». / Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертугіна та ін. (2016). Київ, 352 с.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Andriieva, V. M. (2006). Nastilna knyha pedahoha. Posibnyk dlia tykh, khto khoche buty vchytelem – maistrom. Kharkiv, Vyd hrupa «Osnova» 352. [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy (2001). «Pro doshkilnu osvitu». Uriadovyi kurier. №144.1 – 9. [in Ukrainian].
3. Dytyna: prohrama vykhovannia i navchannia ditei vid dvokh do semy rokov / H. V. Bielienka, E. V. Bielkina, O. L. Bohinich ta in.(2012). Kyiv, 492. [in Ukrainian].
4. Pro vprovadzhennia Prohramy rozvytku ditei starshoho doshkilnoho viku «Vpevnenyi start». Nakaz MORI Ukrainy vid 23.11.2010 № 1111 (2010). 3. [in Ukrainian].
5. Pavlenko, O. M. (2010). Teoretychno-psykholohichni osnovy doslidzhennia sotsialnoi kompetentnosti doshkilnykiv. Kyiv, 534 – 544. [in Ukrainian].
6. Ponomanska, T. I. (1998). Osnovy doshkilnoi pedahohiky. Kyiv, 448. [in Ukrainian].
7. Ponomanska, T. I. (1998). Formuvannia sotsialnoi kompetentnosti dytyny. Kyiv, 91 – 95. [in Ukrainian].
8. Tarasenko, H. S. (2010). Tvorchy ihry u vykhovnii roboti z ditmy. Kyiv, Vydavnychy Dim «Slovo». 320. [in Ukrainian].
9. Ohneviuk, V. O. (2006). Osoblyva misiia doshkilnoi osvity . 3 – 7. [in Ukrainian].
10. Metodychni rekomendatsii do Osvitnoi prohramy dlia ditei vid 2 do 7 rokov «Dytyna». H. V. Bielienka, O. L. Bohinich, V. M. Vertuhina ta in. (2016). Kyiv, 352. [in Ukrainian].



Шановні читачі!

Просимо звернути увагу на нові вимоги до подання статей.

Подання рукопису статті до розгляду журналу передбачає:

- надання **Довідки від автора**;
- надсилання сканованої копії передплати журналу «Особлива дитина: навчання і виховання» (<http://www.pedpresa.com.ua>);
- оформлення тексту статті відповідно до **Вимог до оформлення авторських рукописів**.

Матеріали надсилаються на електронну адресу logojuli@i.ua.

Вимоги до оформлення авторських рукописів

Стаття надсилається у форматі Microsoft Word з розширенням .doc, .docx чи .rtf. Назва файлу відповідає прізвищу автора.

Мова публікації: українська або англійська.

Обсяг статті: 12–21 сторінок (разом із анотаціями, таблицями, графіками і літературою).

Оформлення статті:

- поля: зверху і знизу – 2,5 см, ліворуч – 3 см, праворуч – 1,5 см;
- шрифт – Times New Roman, кегль – 14, інтервал 1,5, абзацний відступ – 1,25;
- усі ілюстрації, графіки та таблиці мають бути чіткими і розбірливими та розміщені безпосередньо у тексті, після відповідного посилання.

Реквізити статті:

- УДК (у лівому верхньому кутку);
- **НАЗВА СТАТТІ** українською мовою; жирний шрифт, розміщення по центру, великими літерами;
- **ПРІЗВИЩЕ**, ім'я, по батькові автора (жирний шрифт, прізвище великими літерами), науковий ступінь, вчене звання (за наявності), посада, місто, країна; емейл; відомості з orcid.org та <http://www.researcherid.com> (за наявності);
- Українською мовою (12 шрифт, одиничний інтервал):
 - анотація (не менше 100–150 слів);
 - ключові слова (3–5 слів; слова «Ключові слова:» виділено жирним шрифтом);
- Англійською мовою (12 шрифт, одиничний інтервал):
 - ім'я, прізвище (жирний шрифт), назва організації-місця роботи, місто, країна;
 - назва статті (жирний шрифт);
 - анотація (не менше 150–250 слів);
 - ключові слова (3–5 слів; слова «Keywords:» виділено жирним шрифтом).

Анотації мають бути обсягом не менше 1800 та не більше 2300 знаків без пробілів. У анотаціях, згідно з вимогами міжнародних наукометричних баз, необхідно відобразити такі елементи: 1) мета статті; 2) методи / методика дослідження (або Процедура дослідження); 3) результати; 4) висновки.

- **ТЕКСТ** (14 шрифт, звичайний).

Основний текст статті повинен складатися з наступних розділів (змістових елементів, які у тексті мають бути виділені жирним шрифтом):



– Актуальність дослідження – здійснюється постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

– Аналіз попередніх досліджень і публікацій – у яких започатковано розв'язання даної проблеми та на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття.

– Мета статті – постановка завдання.

– Методи дослідження – процедура дослідження.

– Результати дослідження – виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

– Висновки та перспективи подальших досліджень.

У статтях, що написані англійською мовою, необхідно виділити такі елементи: Introduction, Analysis of relevant research, Aim of the Study, Research Methods, Results, Conclusions.

• ЛІТЕРАТУРА (слово «Література» жирний шрифт, великими літерами) оформлена відповідно до вимог ДАК (Бюлетень ДАК України. – 2008. – № 3. – С. 9–13), інтернет-посилання у тексті супроводжуються повними й коректними URL-адресами. Прізвища виділяються курсивом.

Упорядкування списку використаних джерел здійснюється за стилем APA. Цитування та внутрішньотекстове посилання на літературні джерела здійснюються за стилем APA (наприклад: Петренко, 2008; Петренко & Сидоренко, 2015; Smith, Grimm & Shell, 2017); якщо відома сторінка джерела, то вона подається через двокрапку (наприклад: Петренко, 2008: 125).

• REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

Якщо немає перекладу бібліографічних даних джерела англійською мовою, то транслітеруються прізвища й ініціали авторів, назви статей та видання. Послідовність і оформлення елементів транслітерації джерел відповідно до вимог APA, 2010.

Для **транслітерації українських** джерел рекомендуємо скористатися онлайн-сервісом: <http://ukrlit.org/transliterations>.

Для **транслітерації російських** джерел рекомендуємо скористатися онлайн-сервісом: <http://translit.cc>.

Якщо є переклад бібліографічних даних джерела англійською мовою (назви статей і видання), то транслітеруються лише прізвища й ініціали авторів. Послідовність і оформлення елементів бібліографічних даних відповідно до вимог APA, 2010.

У разі виявлення невідповідності оформлення статті вимогам до оформлення авторських рукописів повертаємо авторам матеріали на доопрацювання.

Додаткову інформацію, терміни та посилання Ви можете знайти на сайті журналу http://ojs.csnukr.in.ua/index.php/Exceptional_child/publications_instructions

З повагою, редакція журналу